VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

Asiantuntijalausunto

6.9.2024

VN/2216/2024
VN/2216/2024-VM-74

Eduskunnan tarkastusvaliokunta

Asiantuntijalausunto: Tarkastusvaliokunta 10.9.2024/ K 2/2024 vp Valtionhallinnon matkustus

Tarkastusvaliokunta on pyytänyt ministeriöltä kirjallista lausuntoa eduskunnan kannanoton EK 22/2021 vp – O 4/2021 vp – TrVM 2/2021 vp toteutumisesta:

Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin valtionhallinnon matkustamiseen liittyvän ohjeistuksen selkeyttämiseksi ja yhdenmukaistamiseksi. Ohjauksen ja neuvonnan riittävyydestä sekä ohjeistuksen noudattamisen valvonnasta tulee myös huolehtia. Yksittäisenä kysymyksenä tulee selvittää, miten virkamatkoista kertyvien kanta-asiakkuusetujen käyttöä pitäisi ohjeistaa niin, että käytännöt olisivat yhdenmukaisia, selkeitä ja noudatettavissa. Hallituksen tulee lisäksi tehdä kokonaisarviointi siitä, tuoko virkamiehelle annettu suositus tehdä henkilökohtainen kanta-asiakkuussopimus lentoyhtiön kanssa valtion virkamatkustukseen riittäviä taloudellisia tai muita olennaisia hyötyjä, jotta sen säilyttäminen tiedossa olevista ongelmista huolimatta olisi jatkossakin perusteltu.

Valiokunta on pyytänyt ministeriöltä myös arviota valtionhallinnon matkustamiseen liittyvän ohjeistuksen toimivuudesta ja ohjeistuksen noudattamisen valvonnasta. Onko ministeriössä ja sen alaisissa virastoissa esimerkiksi kohdistettu sisäisen tarkastuksen toimia matkahallintoon viime vuosina?

Matkustamiseen liittyvä ohjeistus ja valvonta

Valtion virkamatkustamisessa sovellettavat keskeisimmät säännöt ovat valtion matkustussääntö ja valtion matkustusstrategia. Ministeriöiden virkamatkustamisen ohjeistusta on lisäksi täydennettyvaltioneuvoston matkustusohjeella.

Valtion matkustussääntö määrittelee virkamatkan ja virkamatkasta korvattavat matkakustannukset. Virkamatka on matka, joka esimiehen määräyksestä tehdään virka-asioiden hoitamiseksi virkapaikan ulkopuolelle. Virkamatkasta voidaan maksaa matkakustannusten korvauksia. Virkamatkalle tarvitaan matkamääräys.

Valtioneuvoston yhteinen matkustusohje täydentää, selventää ja kokoaa yhteen matkustusta koskevia sääntöjä ja ohjeita sekä luo yhteiset toimintamallit ministeriöiden matkavarauksiin. VN matkustusohjeet koskevat kaikkia ministeriöiden matkamääräyksen perusteella tehtäviä koti- ja ulkomaanmatkoja.

Ministerin käsikirja ohjeistaa ministerin ja esikuntien matkustamiseen liittyviä käytänteitä edellä mainittujen ohjeiden lisäksi.

Valtion matkustussääntö määrittelee sekä virkamatkan käsitteen, että virkamatkasta suoritettavat korvaukset. Virkamatka on esihenkilön määräyksestä tehtävä matka, jonka virkamies tekee virkatehtävien hoitamista varten virkapaikan ulkopuolelle.

Valtiokonttori on antanut Valtion matkasuunnitelman ja matkalaskun käsittelyä koskevan ohjeeen VK/62004/00.00.00.01/2023. Ohjeen tavoitteena on yhtenäistää toimintatapoja matkasuunnitelmien ja -laskujen käsittelyssä sekä mahdollistaa matkustamiseen liittyvien hallinnollisten prosessien kehittäminen ja automatisointi.

Käytännössä matkustuksen ohjeistus edellyttää, että virkamatkat toteutetaan kokonaisjärkevästi kolmen eri tavoitteen yhteensovituksella:

Postiosoite **Postadress** **Postal Address**	**Käyntiosoite** **Besöksadress** **Office**	**Puhelin** **Telefon** **Telephone**	**Faksi** **Fax** **Fax**	**s-posti, internet** **e-post, internet** **e-mail, internet**
Valtiovarainministeriö				
PL 28 00023 Valtioneuvosto	Snellmaninkatu 1 A Helsinki	0295 16001 +358 295 16001		kirjaamo.vm@gov.fi

- Virkatehtävien tarkoituksenmukainen hoitaminen
- Matkan kokonaiskustannukset
- Matkustajan hyvinvointi

Kokonaisjärkevyys tarkoittaa käytännössä usein sitä, että yksittäistä tavoitetta ei pysty maksimoimaan/minimoimaan, vaan kyse on näiden kolmen kompromissista.

Matkasuunnitelma hyväksytään työjärjestyksen mukaisesti. Hyväksytty matkasuunnitelma on matkamääräys. Matkasuunnitelman hyväksynnän yhteydessä hyväksyjä ottaa kantaa suunnitellun matkan toteutustavan sääntöjenmukaisuuteen.

Matkalaskut tarkastetaan pääsääntöisesti valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskuksessa (Palkeet) tarkastuspalvelussa tai virastossa. Laskujen hyväksyminen tehdään viraston työjärjestyksen, taloussäännön tai muiden määräysten mukaisesti.

Matkalaskujen asiatarkastuksessa tarkastetaan matkaan liittyvien kulujen ja matkan toteutustapojen yhdenmukaisuus virkamatkustamisen sääntöjen kanssa. Asiatarkastajan ja hyväksyjän on oltava eri henkilöitä (ns. neljän silmän periaate) eikä matkustaja voi itse asiatarkastaa tai hyväksyä matkalaskuaan.

Aluehallintovirastossa ja Tullissa on vuosina 2020-2021 kohdistettu sisäisen tarkastuksen tarkastuksia matkahallintoon ja maksuaikakorttien käyttöön.

Matkamääräyksen ja matkalaskun ohjeiden mukainen tarkastus ja hyväksyntä on vakiintunut ja toimiva menettely, joka toteuttaa riittävän matkamenojen valvonnan.

Virkamatkoihin liittyvä ohjeistus on riittävän toimiva ottaen huomioon valtion matkustukseen liittyvän vaihtelun ja erilaisten tilanteiden kirjon.

Kanta-asiakasetujen käyttö

Valtiovarainministeriö antoi kesäkuussa 2021 virkamatkustamista ja kanta-asiakasohjelmien hyödyntämistä koskevan ohjeen, jonka mukaan kaikki virkamatkoista saatavat kanta-asiakasetuudet tulee käyttää virkamatkoihin ja niiden käyttö henkilökohtaisiin etuuksiin on kielletty. Ohje ei muuttanut jo aiemmin vallinnutta menettelyä mutta entisestään alleviivasi sitä. Kanta-asiakasetuihin liittyy lisäksi verohallinnon ohje VH/1792/00.01.00/2019, jossa selkeästi tuodaan esiin yksityiskäyttöön otettujen virkamatkoista kertyneiden etujen veronalaisuus. Tämä veronalaisuus on korostanut sitä, että virkamatkoista kertyneitä etuja ei saa hyödyntää yksityiskäyttöön.

Virkamatkoja varten suositellaan hankittavaksi oma erillinen kanta-asiakas- tai etukortti, jos kanta-asiakasohjelma sen sallii ja erityisesti silloin, kun henkilö matkustaa paljon. Virkamatkoja varten hankittu kanta-asiakas- tai etukortti erotetaan matkustajan mahdollisesta omasta kortista. Virkamies vastaa kanta-asiakasetuuksien asianmukaisesta hyödyntämisestä virkamatkoihin. Ohjeessa on otettu kantaa myös siihen, milloin virkamatkustamisessa voisi olla taloudellisesti tai muutoin hyödyllistä liittyä kanta-asiakassopimukseen.

Valtiokonttori teki tammikuussa 2022 arvion valtion virkamatkustamisen volyymeistä ja taloudellisista sekä muista hyödyistä lentoyhtiöiden kanta-asiakkuussopimuksissa. Tehdyn selvityksen perusteella ainakin paljon matkustavat hyötyvät kanta-asiakkuudesta matkustuksen sujuvuuteen liittyen. Esimerkiksi nopeutettu turvallisuustarkastus ja lähtöselvitys sekä lounge-tilojen käyttömahdollisuus odotustiloina ovat hyötyjä, jotka lisäävät matkustusmukavuutta ja edistävät virkamatkojen toteutusta huomattavasti. Virkakäyttöön tarkoitetun kanta-asiakkuuden säilyttäminen noudattaen valtiovarainministeriön antamaa ohjeistusta voidaan katsoa jatkossakin perustelluksi

Talouspäällikkö Jan Holmberg; jan.holmberg@gov.fi